

Zahraníční aktivity rezortu obrany České republiky

Antonín Svěrák

Na počátku roku 1993 se na českém Ministerstvu zahraničních věcí uskutečnil seminář, na němž participovali vysocí úředníci tohoto rezortu a významní funkcionáři Ministerstva obrany.

Co bylo cílem těchto jednání, vyjádřil v hlavním referátu tehdejší 1. náměstek ministra zahraničních věcí České republiky A. Vondra: „*Účelem dnešního setkání je ujasnit si dílčí koncepční přístupy v jednotlivých oblastech našeho zahraničněpolitického působení. Je zřejmé, že v tuto chvíli nemáme k dispozici nějaký celkový koncept bezpečnostní politiky. K tomu se budeme muset dobrat cestou postupných kroků a za součinnosti s ostatními rezorty. V dohledné době bychom měli být schopni formulovat »velkou« bezpečnostní koncepci. Od ní by se měla odvinout i nová obranná doktrína.*“¹

Jistě správná a logická teze pro nově vzniklý stát, potřebná pro zahájení tvorby jeho bezpečnostní politiky. I když pro komplexnost řešení tohoto problému chyběli na počátku minimálně zástupci Ministerstva vnitra.

Rezorty Ministerstva zahraničí a Ministerstva obrany se řídily a řídí základními zahraničněbezpečnostními principy, kterými jsou:

- úsilí (úspěšné) o vstup do západních integračních uskupení NATO a EU/ZEU,
- udržování vzájemně výhodných a prospěšných vztahů se sousedy a s dalšími zájmovými státy,
- aktivní účast na práci OSN a významných regionálních uskupení, hlavně Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

Stvrzuje to i příslušná část Programového prohlášení vlády premiéra Tošovského ze začátku roku 1998, v níž se praví, že ve své zahraniční politice bude důsledně vycházet z prosazování českých národních zájmů a že za hlavní priority považuje co nejrychlejší dosažení plného členství České republiky v NATO, v Evropské unii a v Západoevropské unii. Česká republika bude i nadále spolupracovat s NATO v rámci programu Partnerství pro mír (PřP) a na přípravě společných akcí, směřujících jak k předcházení konfliktům, tak k udržení míru v Evropě a ve světě. Je proto připravena podpořit pokračování mise našich jednotek v rámci operace SFOR v případě prodloužení jejího mandátu nebo mandátu nového.

Vláda považuje za svou další prioritu udržování a další rozvíjení dobrých a partnerských vztahů, zejména s našimi sousedy, jakož i se všemi demokratickými státy a národy. Sdílí přesvědčení o spoluodpovědnosti České republiky za stabilitu ve středoevropském prostoru. K tomuto cíli bude aktivně využívat ostatních mezinárodních organizací, jako jsou OSN, OBSE, OECD, Rada Evropy. Vláda chce rovněž podpořit pokračování procesu vytváření vyvážených vztahů mezi Severoatlantickou aliancí a Ruskem na straně jedné a NATO a Ukrajinou na straně druhé.²

Z pohledu záměru českého Ministerstva zahraničí na počátku existence České republiky je přinejmenším zajímavá programová teze, že vláda bude iniciovat práce na národní bezpečnostní strategii a že bude prosazovat co nejrychlejší schválení nově připravovaných zákonů, týkajících se ozbrojených sil.³

Česká republika tedy existuje pět let bez relevantní a komplexní koncepce bezpečnosti, ale také bez nových základních branných zákonů. Má sice své zahraničněbezpečnostní priority, ale již méně jsou proklamované a viditelné konkrétní realizační koncepty postihující jejich nižší úroveň.

Můžeme tedy vůbec hovořit o nějaké systematické zahraniční politice rezortu obrany, která je doma a v zahraničí zřetelněji vnímána? Přes všechny věcné a formální nedostatky, vyplývající především z vágnosti a nedostatečného úkolování či dokonce absence samozřejmých návodů a koordinace z úrovně vlády, ale i z pozice parlamentu a státu se jeví, že rezort obrany (tj. ministerstvo a generální štáb) se pokusil o zavedení určitého řádu do svých zahraničních aktivit. Do značné míry se mu to podařilo, v mnohém si počínal dostatečně samostatně a s předstihem, někdy ukázal cestu i dalším rezortům.

Ve své stati se pokusím v krátkosti shrnout podstatné zahraniční činnosti rezortu obrany od vzniku České republiky, klasifikovat je a pojmenovat orgány a prostředky, které je zabezpečují.

Východiska, cíle a obsah

Od března 1997 je na světě Národní obranná strategie, na jejímž zformulování se zásadním způsobem podílel rezort obrany. Doposud však chybí bezpečnostní koncepce státu, která ji měla pochopitelně předcházet a striktně naříditi úkoly všem rezortům a zainteresovaným institucím, včetně příslušné legislativy. O tom, nakolik zájem vedení a velení NATO uspišil formulaci a přijetí Národní obranné strategie, lze diskutovat, ale podle mého názoru je podstatné, že dokument mj. správně analyzuje východiska svých závěrů. Patří mezi ně následující skutečnosti:

- bezpečnost České republiky ovlivňuje především mezinárodněpolitická a vojensko-politická situace v Evropě i ve světě;
- pravděpodobnost globálního konfliktu se v posledních letech výrazně snížila;
- České republice nehrozí v současné době otevřená ozbrojená agrese;
- ve východních a jihovýchodních oblastech přilehlých ke střední Evropě nelze však v důsledku historických problémů s územním, etnickým či náboženským podtextem vyloučit vznik konfliktů s omezenými cíli a lokální působností;
- další stabilizace v Evropě souvisí s úspěchem evropského integračního procesu a se vztahy mezi hlavními světovými mocnostmi.

Bezpečnostní prostředí České republiky současně charakterizuje růst nových vnějších a vnitřních rizik nejen vojenského, ale především nevojenského a smíšeného charakteru. Tato rizika se jeví jako závažná zejména pro svou obtížnou předvídatelnost.⁴

Na základě tohoto hodnocení rezort obrany ve své zahraniční sféře zcela logicky musí věnovat prvořadou pozornost Severoatlantické alianci, respektive jejím jednotlivým členským státům a ozbrojeným silám. Komplexním cílem je příznivě připravený rezort (armáda) na plnění závazků nejen v rámci Severoatlantické aliance, ale i mimo ni a také paralelně na plnění úkolů z hlediska konkrétní ochrany a obrany své země, což někdy může být totéž, ale nemusí (např. při zabraňování nekontrolované migraci či při prevenci, respektive likvidaci následků živelních pohrom).⁵

Prubířským kamenem v oblasti zahraničních aktivit rezortu obrany (jak Ministerstva obrany, tak i Generálního štábu Armády České republiky – dále jen AČR) je účast na atlantickém programu Partnerství pro mír. Dosažení minimální míry interoperability (slučitelnosti) AČR s ozbrojenými silami států NATO, zejména prostřednictvím Partnerství pro mír, bylo jedním ze základních předpokladů pro madridské pozvání České republiky k členství v NATO. Aliance zdůraznila partnerům na nejrůznějších úrovních nutnost věnovat v období před jejich vstupem do NATO maximální pozornost interoperabilitě sil, a to zejména myšlenkové. Součástí programu Partnerství pro mír z hlediska dosahování potřebné interoperability je Proces plánování a hodnocení

(PARP), jehož první cyklus byl zahájen v roce 1995. Současné cíle interoperability, které naše armáda plní,⁶ jsou v rezortu obrany realizovány na základě dokumentu Harnogram a realizace základních kroků AČR k dosažení interoperability s armádami států NATO. Tento materiál konstatuje, že by za předpokladu splnění nezbytných opatření mohla AČR dosáhnout potřebné připravenosti k začlenění do vojenské struktury Severoatlantické aliance k 1. lednu 2001.

Příležitostí pro vyhodnocení plnění cílů interoperability v AČR se stal materiál ke druhému cyklu Procesu plánování a hodnocení. Na jeho základě ministr obrany České republiky v březnu 1997 rozhodl o předurčení dalších jednotek AČR a Hlavního úřadu Civilní ochrany pro účast v programu Partnerství pro mír na období 1997–1999 (pro participaci na zahraničních činnostech). Jde o jednu brigádu rychlého nasazení, jednu leteckou základnu, jednu letku, jednu záchrannou jednotku CO v síle záchranného střediska a základnu humanitární pomoci.

Velký význam pro interoperabilitu a kompatibilitu rezortu obrany měl Individuální dialog České republiky se státy NATO, který následoval po zveřejnění Studie o rozšiřování NATO v září 1995. Jeho cílem bylo mj. stanovit okruh otázek a oblastí, na něž bude kladen důraz při integraci České republiky do NATO. Aliance také získala poznatky o současném stavu ozbrojených sil České republiky a o reformních procesech, které v nich probíhají. Zpráva vypracovaná po ukončení celé série rozhovorů sloužila jako jeden z podkladů pro rozhodnutí představitelů NATO o vyzvání té které země k rozhovorům o přistoupení k Severoatlantické smlouvě.

Dne 10. listopadu 1997 ukončila Česká republika akcesní rozhovory o vstupu do Severoatlantické aliance, které následovaly po skončení Individuálního dialogu a po vyzvání ke vstupu do NATO. Česká republika se formálně zavázala formou Letter of intent vzít na sebe všechny závazky, vyplývající z plného členství, a do rozpočtu NATO přispívat 0,9 % jejího celkového objemu, což představuje 16,2 mil. \$ (asi 600 mil. Kč).

V průběhu rozhovorů byla příznivě přijata zpráva, že vláda České republiky hodlá dodržet závazek ze září 1996 – zvyšovat vojenské výdaje o 0,1 % hrubého domácího produktu ročně až do roku 2000. Aliance uvedla, že tento závazek je mimořádně důležitý nejen z finančního hlediska, ale i jako velmi významný politický signál do zahraničí, vypovídající o spolehlivosti a důvěryhodnosti České republiky.

NATO klade důraz na příspěvek České republiky ke kolektivní obraně a k novým misím, tedy na vyčlenění odpovídajících sil a na zapojení do systému obranného plánování ve všech jeho aspektech. Představitelé NATO ocenili, že Česká republika odpovědně vyplnila a odevzdala Dotazník obranného plánování (DPQ), který usnadní přípravu na její zapojení do atlantického systému obranného plánování. Česká republika rovněž obdržela podstatné informace o současném stavu jednání o reformě vnitřních struktur Severoatlantické aliance, která již berou v úvahu budoucí zapojení vyzvaných zemí. Akcesní rozhovory završilo pak signování Protokolů o přistoupení dne 16. prosince 1997.

V otázkách interoperability je v rezortu obrany přisuzována priorita lidskému faktoru, tzn. interoperabilitě myšlení.⁷ Jde o to, aby se přijatá pravidla, zásady a postupy, které nás přibližují k NATO, staly trvalou součástí praxe velitelského sboru AČR. V této souvislosti vydala Severoatlantická aliance v květnu 1996 dokument, tzv. BI-MNC koncepci, shrnující zásady pro implementaci Partnerství pro mír závazné pro obě hlavní velitelství NATO, jak v Evropě, tak v Atlantiku. Záměrem vrchních velitelů NATO je vypracování a realizace vojenských aspektů Partnerství pro mír k dosažení cílů interoperability definovaných na vyšší úrovni, než na jakou byly partnerské země doposud zvyklé.

Pokusil jsem se načrtnout některé problémy, jež rezort obrany řeší v úzké spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí a při nichž požívají dost značnou samostatnost a odpovědnost orgány rezortu obrany, zodpovědné za spolupráci s NATO, ať již v Praze, nebo v Bruselu a v Monsu.

Samostatnou kapitolu v rámci plnění jednotlivých programů projektu Partnerství pro mír plní společná cvičení se zeměmi NATO a s partnerskými státy. Přispívají k sjednocení ná-

zorů na přípravu mírových operací, prokazují připravenost a schopnost velitelů, příslušníků štábů a jednotek efektivně plnit úkoly v rámci mnohonárodních mírových sil.

Ze strany NATO byla vytvořena koncepce NATO/PFP cvičení a principy jejich financování. Za aktivní činnosti Koordinační buňky Partnerství v Monsu se Ministerstvu obrany podařilo výběrem účastí na akcích odpovídajících současným a perspektivním úkolům AČR nejen vytvořit základní představy o prioritách a obsahu prvních fází postupné interoperability a kompatibility se silami NATO, ale dávat jim i potřebnou konkrétní náplň.

Názorným příkladem prohlubující se spolupráce v rámci Partnerství pro mír a prostředkem posilování vztahů České republiky s partnerskými zeměmi byly konkrétní výcvikové činnosti AČR realizované na našem území i v zahraničí. V roce 1995 a v první polovině roku 1996 se jednotky AČR zúčastnily 32 cvičení se zahraničními partnery, z toho 18 cvičení proběhlo na našem území. V roce 1997 se Česká republika zúčastnila více než 30 společných cvičení „v duchu“ a „v rámci“ Partnerství pro mír. Významným přínosem pro příslušníky AČR bylo zejména to, že se zdokonalili v zásadách přípravy a vedení mírových operací, lépe porozuměli základním požadavkům procedur a aplikací pravidel nasazení NATO, jejich struktuře velení, řízení a spojení.

Zkušebnosti ze společných cvičení a výcviku v rámci Partnerství pro mír byly dobrou školou v přípravě na mírovou operaci mnohonárodních sil JOINT ENDEAVOUR pod velením NATO k plnění mírového ujednání v bývalé Jugoslávii. Ta se stala nejvýznamnější formou naší účasti na projektu Partnerství pro mír s dalekosáhlými vojensko-politickými důsledky. Mírovými operacemi se však Partnerství pro mír nevyčerpává a nezavršuje, protože jeho cíle a prostředky jdou za rámec řešení situace v bývalé Jugoslávii.

Nasazením mechanizovaného praporu AČR v mnohonárodních mírových silách IFOR, SFOR na území Bosny a Hercegoviny a předtím svou účastí na misích OSN UNPROFOR, UNTAES a UNCRO rovněž na území bývalé Jugoslávie Česká republika zcela konkrétně vyjádřila své odhodlání podílet se na zabezpečení míru v Evropě. Pro naši armádu to znamená jedinečnou příležitost praktické spolupráce se silami Severoatlantické aliance za těch nejsložitějších podmínek. To kvalitativně posunuje spolupráci v projektu Partnerství pro mír již do zcela jiných (vyšších) poloh. Současně jde o pokračování aktivního zapojení České republiky do mírotvorného úsilí OSN. AČR zde projevila svou schopnost spolupráce s civilním obyvatelstvem i při plnění úkolů, které jdou za rámec pouhé vojenské intervence.

V současnosti se důležitým prvkem pro další vývoj spolupráce partnerů se Severoatlantickou aliancí stává *posílené* Partnerství pro mír. Znamená novou fázi ve vývoji programu, především s ohledem na užší kooperaci politické a vojenské části procesu spolupráce. Posílení konzultativního politického prvku a rozvoj operačních schopností, právě tak jako větší zapojení partnerů do procesu plánování a rozhodování, jednoznačně implikují, že realizace projektu Partnerství pro mír, který je v České republice chápán jako předstupňová fáze naší integrace do Severoatlantické aliance a jako nezastupitelný stabilizující prvek v evropském bezpečnostním systému, je politickým a občanským (tj. civilním) a zároveň vojenským úkolem.

Posílené Partnerství pro mír znamená novou kvalitu bezpečnosti v Evropě i velkou šanci pro AČR lépe zakotvit v české společnosti. V rámci této nové kvality se bude rezort obrany orientovat zejména na některé nové typy operací a aktivit, které jsou partnerským státům nabízeny. Jde zejména o operace podporující a prosazující mír, včetně prevence konfliktů, o regionální spolupráci, o vytváření společných jednotek s některými sousedními státy a o perspektivní vysílání důstojníků do štábů jednotlivých velitelských stupňů Severoatlantické aliance. Velký význam je připisován bezpečnostním konzultacím se všemi partnery.

Posílené Partnerství pro mír tak z pohledu České republiky přesahuje rámec vojenské politiky, protože komplexně působí velmi pozitivně na bezpečnost v diferencovaném evropském regionu.⁸ Tento vývoj bude klást také zvýšené nároky na kvalitní vojensko-civilní vztahy. Partneři budou mít větší možnost účastnit se rozhodování o vojenských záležitos-

tech, což má ovšem své politické důsledky. Schopnost odpovědně komunikovat mezi vojáky a politiky, právě tak jako prezentovat budoucí opatření v Partnerství pro mír coby legitimní kroky demokratického řízení ozbrojených sil, je jedním ze vstupních testů „politicko-vojenské kultury“ Severoatlantické aliance. Např. práce našich důstojníků ve štábech Kombinované společné jednotky zvláštního určení (CJTF) bude vyžadovat, aby byli schopni obstát v komplikovaných situacích hledání funkčního a přijatelného kompromisu, a to nejen ve vztazích mezi evropskou a atlantickou dimenzí obrany, ale i mezi jednotlivými evropskými národy. Operace na podporu míru (peace support operations) daleko přesahují původní dimenzi Partnerství pro mír (SAR, humanitární operace a PK operace) a budou čím dál tím více vyžadovat podporu obyvatelstva vysílající země i zemi, v níž je operace uskutečňována.

Rezort obrany v zahraničí aktivně reprezentují vojenští pozorovatelé. V současnosti působí v misích OSN a OBSE 46 českých důstojníků.

Za významný faktor dalšího rozvoje vztahů s NATO je považováno prohlubování bilaterální spolupráce s jednotlivými armádami jeho členských států. Klíčová je v tomto směru česko-americká vojenská spolupráce, která svým rozsahem odráží význam a úlohu Spojených států v globální politice a pozici USA v NATO, ale také v relaci Česká republika – USA. Vzájemné kontakty se promítají téměř do všech oblastí rezortu obrany a armády od odborné přípravy personálu až po modernizaci techniky. Spojené státy se významně podílejí např. na výstavbě ASOC a budování C4I. Tradičně dobrá a efektivní je spolupráce s Národní gardou státu Texas, která se netýká jen ozbrojených složek, ale také velmi významně CO České republiky. V rámci Partnerství pro mír se jednotky AČR zúčastňují řady cvičení s vojáky USA jak ve Spojených státech, tak i v České republice a ve třetích zemích.

Velkou šíří záběru má rovněž spolupráce s ozbrojenými silami Velké Británie. Znamená účast na mezinárodních seminářích a sympoziích, vojenskotechnickou a vědeckou spolupráci, jakož i konkrétní expertní spolupráci. Výměnné akce a reciproční spolupráce se uskutečňují u vojenského školství, u letectva a ve vojenském lékařství. Obdobně se vzájemné styky pozitivně rozvíjejí také při řešení otázek výstavby ozbrojených sil. Pokračují rovněž vzájemné návštěvy specialistů útvarů rychlého nasazení. Tradiční podobu má už spolupráce Hradní stráže s Irskou královskou gardou, studium příslušníků AČR v jazykových kurzech ve Velké Británii atd. Výrazným prvkem ve vzájemné spolupráci je pak společné působení britských a českých vojáků v Bosně a Hercegovině v rámci misí IFOR/SFOR.

Solidní vojenské vztahy máme také s Francií a zejména s malými státy NATO, kde se nejvíce projevuje nastoupený trend od kvantity ke kvalitě vztahů.

Dominantní význam je přikládán rozvoji militárních vztahů se sousedy a dalším regionálním vojenským vztahům, v souvislosti s madridským pozváním i trilaterální kooperaci s Polskem a s Maďarskem.

Evropskou mocností, která zásadně ovlivňuje bezpečnostní klima na našem kontinentě, je Německo. Je to náš jediný soused, který je členem Evropské unie, ZEU i NATO. Vojenská spolupráce se SRN je jednou z nejrozsáhlejších v rámci této vztahové dimenze rezortu obrany. Na požadované úrovni je výměna názorů a zkušeností v informační oblasti, zejména pokud se týká problematiky evropské bezpečnosti. Soustavně prohlubujeme kontakty na nižších úrovních, mezi jednotkami v přeshraniční spolupráci. V dalším období bude k prioritám spolupráce patřit přechod na standardy NATO a dosahování kompatibility a interoperability s atlantickými státy. Nezastupitelnou úlohu sehrává vojenská spolupráce SRN a České republiky v projektu Partnerství pro mír a v Euroatlantické radě partnerství. Velké úsilí je věnováno též spolupráci v oblastech výcviku, hlavně při vojenských cvičeních a při výchově a vzdělávání příslušníků rezortu obrany ve školách a zařízeních Bundeswehru.

Česko-rakouské vztahy jsou dynamické a intenzivní téměř ve všech sférách spolupráce. Vojenská kooperace patří vedle největších států NATO a Polska k nejširším ze všech stá-

vajících partnerských států. Spolupráce s Bundesheerem dosáhla značné intenzity jak na oficiální, tak i na pracovní úrovni. V dalším rozvíjení vojenských vztahů bude kladen důraz na hledání možnosti spolupráce ve vojenskotechnické oblasti, na aplikaci rakouské koncepce výstavby, činnosti a zabezpečení mírových sil OSN v podmínkách AČR, na využití zkušeností a kapacit vzdělávacích a výcvikových zařízení Bundesheeru a na další rozšíření přeshraniční spolupráce.

Spolupráci s Polskem a s Maďarskem se vzhledem ke společnému zájmu, kterým je integrace do NATO, pokouší rezort obrany dostat na vyšší než standardní úroveň. Bezpečnostní a militární vztahy s těmito státy rámuje schůzky ministrů obrany, jakož i náčelníků generálních štábů. S polským rezortem obrany je na letošní rok plánováno přes 50 společných akcí na každé straně. Jen o něco málo nižší objem spolupráce dosahuje i kooperace s maďarskými ozbrojenými silami. Spolupráce probíhá pravidelně i na trilaterální úrovni a její konkrétní výsledky jsou velmi důležitým signálem pro země NATO a jejich parlamenty při rozhodování o plném členství a ratifikačním procesu.⁹ Tato spolupráce nám rovněž umožňuje koordinovat naše záměry i vůči dalším partnerům v rámci Partnerství pro mír, kteří zatím nebyli přizváni k jednání o členství v NATO. Svým způsobem tak přispíváme ke stabilizaci a integraci oblastí a států, které zůstávají mimo první vlnu rozšíření Severoatlantické aliance.

Patří mezi ně i Slovenská republika, která je vzhledem k historickým a geografickým vztahům jedním z našich nejbližších partnerů i ve vojenské oblasti. V česko-slovenských vojenských stycích se po rozdělení ČSFR (na přelomu let 1992 a 1993) podařilo vytvořit mechanismus, který poskytuje efektivní nástroje pro konzultace nejen na nejvyšší politické úrovni a v rovině generálních štábů, ale také na nižších sekčních postech a ve formátu jednotlivých odborů. Účelem těchto konzultací je mj. i dořešení otázek, které bylo potřebné „doladit“ po rozdělení bývalé federální armády. Česká republika má zájem na tom, aby se Slovensko v budoucnu integrovalo do západních společenství. Rezort obrany zaměří svou pozornost na rozvíjení těchto militárních vztahů, které mohou napomoci Armádě Slovenské republiky připravovat se na vstup do Severoatlantické aliance.

Rezort obrany v posledním období v rámci regionální spolupráce věnuje pozornost rozvoji vztahů také se svým protějškem ve Slovinsku. Čerstvým příkladem je účast reprezentantů Svazu důstojníků a praporčíků AČR na semináři Gaminské iniciativy, který se uskutečnil v září 1997 ve slovinském armádním vzdělávacím a výcvikovém středisku Poljče u Begunje.

Rovněž česko-ukrajinské vztahy ve vojenské oblasti zaznamenaly ve srovnání s minulými léty značný pokrok. Významné je, že ukrajinští partneři při rezortních rozhovorech i při jednáních náčelníků generálních štábů a ministrů vyjádřili pochopení pro zájem České republiky a dalších zemí střední Evropy o vstup do NATO.

Konkrétní spolupráce s Rumunskem vychází z ročních plánů dvoustranné spolupráce, které jsou zaměřeny zejména na reciproční výměny zkušeností ze všech oblastí činnosti Ministerstva obrany a jednotlivých složek obou armád.

Obsahem spolupráce s bulharskými ozbrojenými silami jsou akce zaměřené na výměnu zkušeností z transformace obou armád a ze zavádění progresivních prvků do řízení a činnosti jejich součástí.

Vojenská spolupráce s pobaltskými zeměmi se rozvíjí zejména v oblasti dodávek výzbroje z přebytků AČR a v oblasti školství. Přítom intenzivnější je spolupráce s Litvou a s Lotyšskem než s Estonskem.

Bilaterální rozhovory s Ministerstvem obrany Ruské federace v loňském roce opakovaně potvrdily rostoucí zájem ruské strany o rezortní spolupráci.

Podle svých možností se rezort obrany hodlá zapojit také do struktur a mechanismů Západoevropské unie. Severoatlantická aliance a Západoevropská unie deklarují jako společné cíle odpovědnost za evropskou obranu a vytvoření tomu odpovídající vojenské spolupráce, perspektivně jako výraz Společné zahraniční a obranné politiky Evropské unie. Pro

operace, které by zacházely nad rámec kolektivní obrany členů, se v obou organizacích uvažuje o koncepci CJTF. V současnosti má Česká republika v Západoevropské unii status přidruženého partnera. Podle dnešních pravidel je plnoprávné členství v této organizaci spojeno s členstvím v Evropské unii a zároveň i v Severoatlantické alianci. Rezort obrany počítá proto s plnohodnotnými činnostmi v ZEU až po vstupu České republiky do těchto uskupení.

Rezort obrany věnuje trvalou pozornost aktivitám v rámci Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Proto věnuje pozornost jednáním Stálé rady OBSE, Společné konzultativní skupiny Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě (KOSE), jakož i Konzultativní komise Smlouvy o otevřeném nebi. V rámci Fóra pro bezpečnostní spolupráci je pozornost věnována implementaci a dalšímu rozpracování a upřesnění přesného chápání již přijatých dokumentů, jako je Vídeňský dokument 1994, Obranné plánování nebo globální výměna vojenské informace. Důraz je kladen na podíl na vypracování bezpečnostního modelu pro 21. století.

Nedílnou součástí práce rezortu obrany je plnění mezinárodních odzbrojovacích smluv. K nejdůležitějším vedle Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě (probíhají jednání o její adaptaci) a Smlouvy o otevřeném nebi patří Konvence o zákazu vývoje, výroby, hromadění a použití chemických zbraní a jejich zničení, Úmluva o zákazu bakteriologických zbraní a Úmluva o zákazu použití, skladování, výrobě a transferu protipěchotních min a jejich zničení.

Zástupci rezortu obrany aktivně pracovali v rámci dánské iniciativy při vybudování pohotovostních sil OSN (SHIRBRIG), i když v závěrečné fázi jsme se k projektu nepřipojili. Postupně se rovněž zapojují do regionální rakouské iniciativy, zaměřené na vytvoření společného vojenského kontingentu zemí středovýchodního regionu.

Klasifikace hlavních zahraničních aktivit

Zahraněční aktivity rezortu obrany charakterizuje v současnosti prvořadé akcentování na postupné přibližování se a plné členství v Severoatlantické alianci. Prioritami v tomto ohledu byly aktivity v rámci NACC, nyní v EAPC a po celou dobu v projektu Partnerství pro mír.

Postupně se rozvíjí spolupráce se strukturami Západoevropské unie. Participujeme na cvičeních pořádaných tímto uskupením (převážně jako pozorovatelé).

S rozvíjející se institucionalizací evropské bezpečnosti rezort obrany věnuje větší pozornost rovněž účasti na jednáních a praktické politice Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

Významným zůstává podíl i na činnostech Organizace spojených národů, konkrétně na přípravě příslušníků ozbrojených sil na mírové mise této světové organizace. V současnosti je kladen důraz na vojenské pozorovatele.

Mimořádná pozornost je věnována rovněž přípravě vojenských kontingentů pro nasazení na území bývalé Jugoslávie.

Nezastupitelné místo v „zahraniční“ politice obranného rezortu zaujímá rozvoj dvoustranných vztahů nejen s hlavními členskými státy NATO, ale i ostatními zeměmi Severoatlantické aliance; se sousedy; s neutrálními státy Evropy; se zeměmi, které projevují zájem o vstup do Severoatlantické aliance; s dalšími demokratickými státy starého kontinentu i mimo něj. Rezort obrany nezapomíná ani na rozvoj spolupráce s ozbrojenými silami Ruska a Ukrajiny. Není naprosto žádoucí izolovat je od podílu na budování nové evropské architektury. Kooperace s těmito státy je zcela v souladu se současnou atlantickou politikou.

V rámci zahraničních aktivit rezortu obrany má své trvalé zastoupení rovněž participace na odzbrojovacích jednáních.

Hlavní nástroje naplňování zahraničních činností

Organizací zahraničních styků a vztahů, rozpracováním jednotlivých konceptů a praktickou realizací je v rámci rezortu obrany pověřena Sekce zahraničních vztahů Ministerstva obrany (dále jen SZV MO). Při své práci se řídí rozhodnutími ministra obrany, v zásadním kontextu rozhodnutími vlády České republiky a Poslanecké sněmovny. Úzce spolupracuje se součástmi Ministerstva zahraničních věcí.

Některé vybrané zahraniční činnosti Generálního štábu AČR má na starosti jeho oddělení koordinace zahraničních aktivit.¹⁰ Spolupráci se Severoatlantickou aliancí (a také se ZEU) zajišťuje převážně Odbor pro spolupráci s NATO (OSNATO). V jeho kompetenci je odborné řízení styčných misí v Bruselu a v Monsu, jakož i koordinace činností v rámci EAPC (dříve NACC) a Partnerství pro mír. S pozváním České republiky do NATO se připravuje rozšíření našeho zastoupení v Severoatlantické alianci a na jejích regionálních velitelstvích. Tomu bude odpovídat i reorganizace Odboru pro spolupráci s NATO.

V kompetenci Odboru mezinárodní vojenské bezpečnostní politiky (OMVBP) SZV MO je řízení stálých představitelů rezortu obrany při OBSE, Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě, Smlouva o otevřeném nebi, jednání o odzbrojení v rámci OSN, nové koncepty kontroly zbrojení a posilování bezpečnosti a důvěry v Evropě. Významnou úlohou tohoto odboru je organizace a provádění bilaterálních rozhovorů mezi delegacemi Ministerstva obrany České republiky a dalšími státy. Podle stanovených priorit důležitosti jednání stanovuje obsah spolupráce českého rezortu obrany se svými protějšky ve 25 zemích světa. Ten nachází svůj výraz především v ročních Plánech dvoustranné spolupráce. Úkolem Odboru mezinárodní vojenské bezpečnostní politiky je také analýza vojensko-politické a mezinárodní situace a příprava materiálů pro státní, vládní, parlamentní a rezortní funkcionáře k jejich jednáním o vojenských otázkách.

Odbor mezinárodního práva (OMP) SZV MO koncepčně řeší a řídí oblast právního zabezpečení mezinárodních aspektů obranné politiky a navrhuje a realizuje opatření s tím související. Z mezinárodněprávního hlediska zabezpečuje proces přibližování České republiky, jejího Ministerstva obrany a AČR ke strukturám NATO. Rovněž se podílí na právním zabezpečení mezinárodních vojenských cvičení.

Úřad pro kontrolu odzbrojení (ÚKO) Ministerstva obrany se aktivně podílí na plnění mezinárodních odzbrojovacích smluv, podepsaných Českou republikou. Jeho primární úlohou je prověřování dodržování Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě. Při plánování inspekci podle této smlouvy spolupracuje s verifikačním koordinačním výborem NATO. Jeho příslušníci poskytují v součinnosti s OBSE a s NATO a na základě usnesení vlády České republiky pomoc státům Daytonské dohody při výcviku inspektorů verifikace Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě.

Důležitá role při realizaci zahraniční spolupráce a prezentace rezortu obrany v zahraničí patří vojenským a leteckým přidělcům, respektive přidělcům obrany, kteří pracují na 24 zastupitelských úřadech České republiky na všech kontinentech s výjimkou Austrálie. Jejich činnost se promítá téměř do všech oblastí bilaterální zahraniční činnosti rezortu obrany.

Styk s vojenskými atašé cizích států, stejně jako s příslušníky rezortů obrany jiných států, NATO a ZEU zabezpečuje Úřad pro zahraniční styky, který je v podřízen Sekci zahraničních vztahů Ministerstva obrany.

K výrazným elementům, které mohou výrazně ovlivnit vojenské zahraniční relace, patří bezpochyby institut ministra obrany a jeho náměstků. Mnohdy jsou prvními, kdož iniciují zahraniční aktivitu, jež je později rozpracována a realizována na nižší expertní úrovni.

* * *

Z uvedeného obecného přehledu o zahraničních aktivitách rezortu obrany pochopitelně nevyplynou všechny jejich peripetie a složitosti. Může však naznačit jejich šíři, pojmeno-

vat je a poukázat na základní prostředky a nástroje jejich naplňování. Chtěl bych zdůraznit, že rezort obrany sice netvoří svébytnou jednotkou při naplňování své zahraniční linie, ale mnohdy je nucen takto vystupovat. Důvodem je někdy opožděný a někdy absentující kompetentní úkol. Samozřejmě je v tomto směru využívána také limitovaná kreativita.

Zahraníční kontakty jsou pro Ministerstvo obrany a Armádu České republiky zcela nezastupitelné. Umožňují přebírání cenných zkušeností. Mnohdy jsou o krok před spoluprací se zahraničím u jiných rezortů a razí jim cestu dopředu. V podstatě se nevyskytují závažnější problémy mezi rezortem obrany České republiky a jeho protějškem v dosud kooperujících státech.

Postavení naší armády je v zahraničí oceňováno již tradičně lépe než doma. Jistě i díky úspěšnému působení našich jednotek v misích na území bývalé Jugoslávie.

Úspěšné zahraniční působení představitelů rezortu obrany jistě přispělo i při jednáních o vstupu České republiky do NATO, které vyvrcholily podpisem Protokolu o přistoupení k Severoatlantické alianci.

¹ Sborník o zahraniční politice MZV-MO. Úvodní slovo I. NMZV A. Vondry, duben 1993.

² Viz programové prohlášení vlády České republiky. Právo, 28. 1. 1998.

³ Viz tamtéž.

⁴ Viz Národní obranná strategie České republiky, II.1.

⁵ Prevenci a likvidaci následků živelních a průmyslových katastrof je v rámci atlantických armád věnována mimořádná pozornost. Tato úloha je např. zařazena mezi pět hlavních úkolů Bundeswehru.

⁶ 1) organizace velení a řízení, 2) procesy velení a řízení, 3) postupy velení a řízení, 4) architektura systémů velení a řízení, 5) rozmístitelnost systémů velení a řízení, 6) logistická doktrína a postupy, 7) logistické velení a řízení, 8) vedení logistických přehledů, 9) centralizované uzavírání smluv/postupy finančních úhrad, 10) zásobovací standardy a dosažitelnost výstroje a zařízení – pozemní, 11) zdravotnické zabezpečení, 12) krev a postupy dárcovství krve, 13) standardy pohonných hmot, 14) zacházení s pohonnými hmotami pro pozemní vozidla, 15) vlastní dostatečné dodávky pitné vody a jejich rozvod, 16) doprava a manipulace s náklady, 17) pomocné systémy na výrobu elektrického proudu, 18) pozemní operace, 19) jednotky bojového zabezpečení (CS) a jednotky služeb bojového zabezpečení (CSS), 20) řízení letového provozu, 21) operace SAR, 22) pozemní protivzdušná obrana, 23) letecké palubní odpovídače a řízení letového provozu, 24) dosažitelnost jednotek, 25) plánování přesunu, 26) mapy a symbolika, 27) vyznačování a vedení přehledu o nebezpečných oblastech, 28) letištní infrastruktura a postupy, 29) prostředky letecké navigace, 30) jazykové požadavky, 31) meteorologické zabezpečení.

⁷ Rezort obrany aktivně využívá možnosti vzdělávat své zástupce ve školicích zařízeních Severoatlantické aliance. Od vzniku AČR absolvovalo studium na vysokých školách v zahraničí a různé kurzy pořádané pod gesci NATO nebo jeho jednotlivých členských států 741 českých vojáků a civilistů. Další 78 příslušníků ozbrojených sil k 31. 6. 1997 v zahraničí právě studovalo.

⁸ Jasným dokladem tohoto konstatování je vytvoření Euroatlantické rady partnerství, která propojuje, respektive nahrazuje činnost Severoatlantické rady pro spolupráci (NACC) s Partnerstvím pro mír a politicky je zastřešuje. Posílené Partnerství pro mír je velkou výzvou pro partnery a NATO. Aliance se jím neuzavírá zemím, které zatím nechtějí nebo nemohou aspirovat na brzké členství. Zároveň vytváří předpoklady pro další kandidátské země, aby mohly prohlubovat spolupráci směrem k integraci do Severoatlantické aliance.

⁹ Pokud jde o konkrétní závěry, bylo např. přijato rozhodnutí o vytvoření šesti pracovních skupin (vyplňování DPQ, vytvoření systému C4I, otázky PVO, spolupráce v logistice, příprava vyjednávací delegace a oblast řízení lidských zdrojů), které budou řešit nejdůležitější problémy a oblasti společného zájmu. Výsledky by měly napomoci k zdánlivému přijetí všech pozvaných zemí do NATO, ale i k efektivnímu vynakládání prostředků při modernizaci ozbrojených sil a zabezpečení jejich interoperability.

¹⁰ Jde např. o americký projekt Mil-to-Mil, zabývající se převážně otázkami přípravy a zabezpečení ozbrojených sil, dále o zahraniční výcvikové aktivity a o některá zahraniční působení náčelníka Generálního štábu AČR a jeho dalších funkcionářů.